

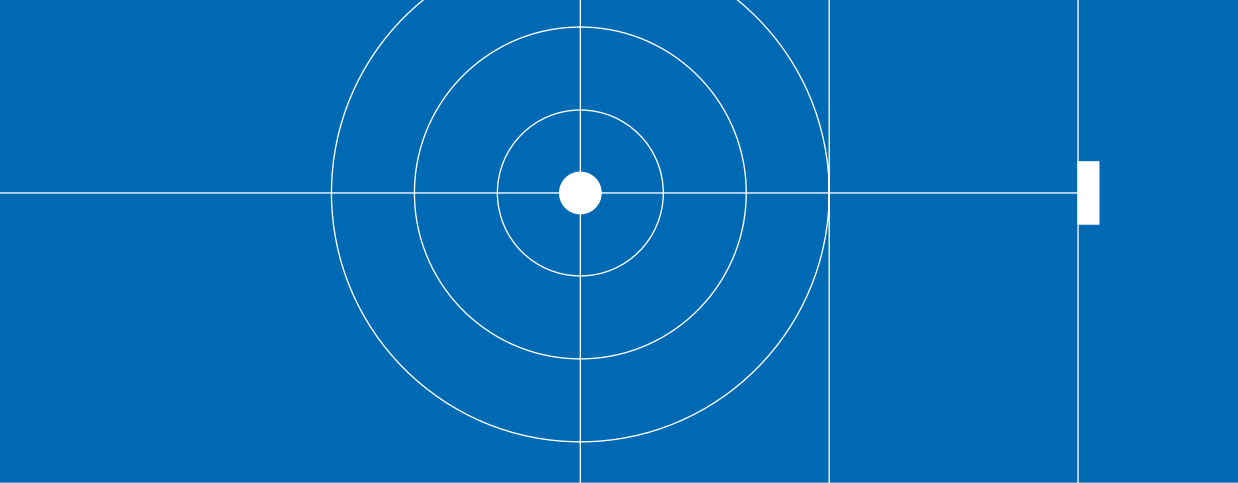

*Harald de ...
20/11 1892.*

Lärgruppsplan

Bevara vårt idrotts- historiska kulturarv

Innehåll

Inledning.....	3
Vikten av att spara.....	4
Möjligheten att lämna ifrån sig material.....	5
Vård av samlingar på hemmaplan	6
Dokumentation och insamling.....	8
Hur kan vi använda samlingarna nu?.....	10
Bilagor	12

Inledning

Idrottsrörelsen samlar cirka 3,2 miljoner medlemmar fördelat på 72 medlemsförbund (specialidrottsförbund, SF) och 19 000 föreningar utspridda över hela landet. I alla Sveriges 290 kommuner finns idrottsföreningar som året runt bedriver verksamhet för barn, ungdomar, vuxna och äldre.

Föreningens sparade handlingar och föremål möjliggör historisk forskning men utgör även en grund för medlemmar och allmänheten som vill veta mer om föreningens historia. Idrottsrörelsen är för vårt samhälle en av de stora kulturbärarna och det kommer att finnas intresse för idrottshistoria även i framtiden.

Den här lärgruppsplanen hjälper er som idrottsförening att identifiera utvecklingsbehov på hur ni kan vara med och bevara svensk idrottshistoria.

Målet med lärgruppen

Efter genomförd lärgrupp har föreningen en tydligare bild av vad föreningen behöver göra när det gäller att ta hand om arkiv och föremål och hur detta kan gå till.

Er lärgrupp

Arbetsprocessen är uppdelad i fem korta avsnitt som alla har reflektions- och diskussionsfrågor utifrån var föreningen befinner sig idag. När arbetet är klart kommer ni ha en bra bild av behoven och de åtgärder som kan vidtas i er förening. Inför era träffar läser ni igenom instruktionerna och tar med era tankar in i samtalet med gruppen.

Vikten av att spara

Våra idrottsföreningar är stora kulturbärare i vårt samhälle och idrottens och idrottsföreningarnas historiska roll i samhället är intressant för många historiker just på grund av detta. Självklart är idrottsföreningar viktiga även för enskilda medlemmar. Det finns också hos allmänheten en stor fascination av äldre tiders idrott och enskilda historiska idrottsutövare och deras prestationer.

De sparade handlingarna möjliggör historisk forskning och föremål används vid beskrivning av historien på exempelvis museum. Idrottsrörelsen är för vårt samhälle en av de stora kulturbärarna, under 1900-talet och in i vår tid, och det kommer tveklöst finnas intresse för idrottshistoria även i framtiden.

Hur vi just nu tar hand om våra idrottsföreningars samlingar och arkiv (foton, protokoll och brev med mera) avgör vad framtidens arvtagare; föreningsmedlemmar, idrottsutövare, supportrar, en intresserad allmänhet och forskare har möjlighet att ta del av och utforska. Vad vi sparar nu avgör vad vi i framtiden kan veta om idrottsföreningars verksamhet och deras historia. Svenska idrottshistoriska föreningen vill därför uppmana er att inte slänga eller riskera ert bidrag till vårt gemensamma idrottshistoriska kulturarv, det vill säga era klubbarkiv och samlingar. Era klubbarkiv är en viktig pusselbit för den framtida kunskap om den mångfacetterade idrottsrörelsen, en av samtidens största gemenskaper.

Att diskutera:

- Vad skulle vara intressant att spara från er förening?
- Vad tror Ni att framtida generationer vill veta om er förenings verksamhet?
- Vad är det som sticker ut och utmärker just er förening? – Något som händer idag eller någon som gjort eller gör något extraordinärt i föreningen?

Möjligheten att lämna ifrån sig material

Att säkerställa överlevnaden för arkiv och samlingar görs bäst genom att, som en deposition, förvara dem hos eller att som gåva överlämna dem till de kulturarvsinstitutioner (arkiv och museum) vars uppgift är just bevarande av arkiv och föremål med kulturhistoriskt värde. När ett klubbarkiv lämnas in till arkivinstitution så blir klubben en så kallad arkivbildare sökbar i den Nationella arkivdatabasen. Tänk då på:

- Vid leverans av era samlingar är det bra att ha en övergripande sortering och en enkel beskrivning av ert material. En stor mängd kopior av samma dokument är dessa arkiv inte intresserade av. Till exempel: ni har 15 inbjudningar till ett årsmöte sparade. Lämna då endast in en till arkivet.
- I övrigt bör ni inte gallra materialet. Det som anses ointressant nu kan anses viktigt för de som i framtiden intresserar sig för er klubbs verksamhet. Att gallra i samlingarna kan ni efter samråd överlåta till eller göra tillsammans med det arkiv eller museum som ni valt att kontakta.
- I bilaga 1 till detta material finns en lista på arkiv som har som uppgift att ta emot föreningsarkiv. Men även andra arkiv, exempelvis kommunarkiv, har ibland möjlighet att ta emot föreningsarkiv. Så om det finns osäkerhet kring vart samlingar kan tas omhand kan man alltid rådfråga arkivarierna på sitt närmsta kommunarkiv.

När det kommer till föremål är det andra lagar och regler som styr hur föreningen kan gå till väga i kontakt med museer. Grundhållning är att ni tar kontakt med det kommunala eller regionala museet där föreningen verkar och för samtal med dem gällande föremål. Samma tank gäller föremål som med arkivhandlingar; gallra efter samtal med museet. Museer måste inte ta emot föremål som föreningar, privatpersoner eller andra vill skänka. Den 1 augusti 2017 trädde lagen som reglerar offentligstyrda museer i kraft, mer finna att läsa hos Sveriges riksdag. Museilag (2017:563) | Sveriges riksdag.

Att diskutera:

- Vilka arkiv och/eller museer är möjliga att vända sig till i er förenings närhet?
- Diskutera hur ni vill gå vidare i er förening, vilket material är lämpligt att arkivera och vilket material behöver Ni ha kvar i föreningen för pågående verksamhet?

Vård av samlingar på hemmaplan

De som inte är redo att skiljas från samlingarna uppmanas att se till samlingarna är i gott förvar och hanteras med viss omvårdnad tills det att de är redo att lämna över samlingarna. Vare sig det är till kulturarvsinstitutioner eller kommande generationer inom föreningarna. Följande punkter kommer göra stor skillnad för vilka samlingar som går förlorade och vilka som överlever och vilket skick de kommer vara i.

- Papper och foton trivs bäst i en torr inomhusmiljö med stabilt klimat. Rummet skall gärna vara fritt från översvämnings- eller läckagerisk.
- Förvara inte era samlingar direkt på golvet, väta och skadedjur riskerar då att förkorta livet på ert material.
- Gem, gummiband, tejp och plastfickor skadar papper. Ta gärna bort sådant då de inte längre gör någon nytta.
- Arkivboxar skyddar papper bättre än pärmar även i ett kortsiktigt perspektiv. Arkivboxar är inte dyra. Det går att köpa arkivboxar som håller riksarkivets standard (SS ISO 16245-2010) så det räcker till ett normalstort klubbarkiv för en relativt låg kostnad.
- Sprid ej, om det inte är direkt nödvändigt, ut era arkiv hos flera medlemmar. Risken är då, visar erfarenheten från flera stora föreningar, att samlingarna inte återförenas och blir inkompleta.
- Gällande digitalt material vill vi rekommendera att ni använder stora, stabila filformat (som pdf, jpg och dyl). Om ni lägger digitalt material på externa mediabärare (t.ex hård-diskar och USB-minnen), tänk på att materialet kan behöva migreras då dessa mediabärare inte har en oändlig livstid.
- För föremål gäller samma tank som för arkivmaterial. Omgivningen påverkar hur material förändras. Det är viktigt att föremålen förvaras i lokaler med stabil temperatur och luftfuktighet. Undvik hög temperatur och hög luftfuktighet. Se också gärna till att föremålen hålls fria från damm som skadar föremålen. Kan onödiga flyttar undvikas är det bra, då flytt av föremål ökar risken för skada på föremål än om de förvaras på samma ställe.

Att diskutera:

- Vad finns sparat i dag som kan beskriva föreningens historia?
- Har Ni idag någon strategi i föreningen för hur ni tar hand om det material ni vill spara?
- Utifrån tipsen i detta avsnitt, vad behöver ni vidta för åtgärder på kort sikt? Lista ner det Ni kommer fram till i mallen nedan:

Vad ska vi göra?	Vilka aktiviteter?	Vem ansvarar?	När ska det vara klart?

Dokumentation och insamling

Ett ovärderligt komplement till arkivmaterial och föremål är minnesdokumentation. Det kan ske genom olika insamlingsformer där det som ligger närmast till hands för en idrottsförening är intervjuer. Tänk att intervjun, eller berättelsen, tillsammans med föremål och arkivhandlingar är det som för eftervärlden beskriver föreningen eller personer och händelser relevanta för din idrottsförening. Bra är också om det sparas ihop, det är mycket lättare för framtida sökningar i materialet att då få en helhetsbild.

- Även om ni inte är forskare är det viktigt med den etiska aspekten innan en intervju genomförs. Be intervjupersonen om ett skriftligt godkännande om att få spara, arkivera, intervjun. Kanske är det en ljudfil som ska sparas om ni spelar in intervjun, eller så är det en sammanställning av intervjun i skrift, allra helst båda.
- Om det finns förbestämda frågor, skicka i så fall gärna dessa i förväg till intervjupersonen, boka tid och plats för intervjun (bilaga 2 ger exempel på intervjufrågor).
- En annan metod är ett mer fritt samtal. Utgå i så fall ifrån ämnen som den intervjuade tycker är viktiga att ta upp i relation till sina upplevelser inom föreningen och föreningens betydelse för individen.

Att diskutera:

- Vad eller vem är typisk för er förening?
- Vem representerar och kan beskriva det vardagliga som pågår nu i föreningen?
- Vilka "berättelser" skulle på ett bra sätt komplettera föreningens arkiv och föremål?

Hur kan vi använda samlingarna nu?

Det lönar sig, på både i kort och lång sikt, för en förening att ha kontroll över sitt arkiv och sina föremål vare sig det innebär att lämna det till en arkivinstitution eller ett mer genomarbetat bevarande i egna lokaler. Medlemmar och intresserad allmänhet efterfrågar källor och då ska det också vara lätt att hitta i sina arkiv.

En strategi för föreningarna kan vara att berätta att arkivering pågår. Det kan inspirera de som vill lyfta fram ämnen eller skriva artiklar, skrifter vilket kräver omfattande efterforskning bland både foton, protokoll, intervjuer, föremål och annan dokumentation. Varje år firas dessutom Arkivens dag. Ett ypperligt tillfälle att visa upp föreningens samlingar för medlemmar och en intresserad allmänhet.

I en förening finns ofta medlemmar med en bred kompetens från olika yrken representerade vilka kan samverka i projektet. Att lyfta fram arbetet med arkiven kan inspirera andra att vilja delta i det kontinuerliga arkivarbetet i föreningen. Detta kan ske genom utbildning i lärgrupp, föreläsningar på plats och på digitala medier som webinarier, föreläsningar om hur arbetet växer fram genom att dokumentera och arkivera olika källor.

Att diskutera:

- På vilket sätt skulle ni i er förening kunna nyttja sparat material?
- På vilket sätt berättar ni eller kan ni berätta för medlemmar och allmänheten i ert närområde om vad ni har sparat från föreningen?

BILAGA 1

Relevanta Kulturarvsinstitutioner

Följande kulturarvsinstitutioner med ett uttalat uppdrag att arbeta med idrottshistoriska samlingar finns. Men om inga av dessa är i er närhet tveka inte att kontakta Riksarkivet eller närliggande institutioner så som kommunarkiv eller museum för vidare vägledning.

Arkiv:

Arkiv Gävleborg
Arkiv Sörmland
Arkiv Västmanland
Arkiv centrum Örebro län
Bohusläns föreningsarkiv
Folkrörelsearkivet för Uppsala län
Folkrörelsearkivet i Västerbotten
Folkrörelsernas arkiv i Norrbotten
Föreningsarkiven i Stockholms län
Föreningsarkivet i Jämtlands län
Föreningsarkivet Västernorrland
Idrottsmuseum Göteborg
Kulturarvscentrum Småland
Malmö stadsarkiv
Regionarkivet för Västra Götalandsregionen och Göteborgs Stad
Regionarkivet Gotland
Skånes arkivförbund
Stockholms stadsarkiv
Arkivcentrum Värmland (Föreningsarkivet)
Östergötlands Arkivförbund

Museum:

Blekinge Idrottsmuseum
Borås Idrottsmuseum
Cykelmuseum i Tånga Hed
Dalarnas Idrottsmuseum
Degerfors fotbollsmuseum
Göteborgs Idrottsmuseum
Halmstads Idrottsmuseum
Helsingborgs Idrottsmuseum/Idrottsarkivet
Kålles Rekordmagasin
MC-museum Gyllene Hjulet
Nordiska Travmuseet
Norsjö Skidlöpmuseum
Riksidrottsmuseum
Skövde Idrottshistoriska Museum
Svenska Golfmuseet
Svenska Skidmuseet
Sveriges Tennismuseum
Tidaholms Idrottsmuseum
Östergötlands Idrottsmuseum

BILAGA 2

Dokumentation och insamling

Förslag på utformning av fototillstånd:

Föreningens namn (*som ska ta emot tillståndet*)

Fototillstånd

Härmed ger jag mitt tillstånd till att bli fotograferad av *Föreningens namn*.

Materialet kommer att användas för dokumentation på *Föreningens namn*.

Namn:

Personnummer:

Adress:

Telefon:

Mejl:

Underskrift:

Ort och datum:

Behandling av personuppgifter, se bifogad bilaga. Blanketten förvaras hos *Föreningens namn*.

Förslag på intervjufrågor.

- Hur startade föreningen? Av vem, när?
- Vad var tanken då? (Vision, mål)
- Varför började ni arbeta med föreningen? Personlig anledning? (mening, slump)
- Vad är er egen historia hos föreningen? Har roller/uppgifter skiftat?
- Hur har ni fungerat som grupp tror ni? Hur har rollfördelningen sett ut?
- Hur började insamlandet av föremålen? Ursprunglig tanke? Vilka värden ser ni?
- Hur förändrades föremålet över tid? Har det funnits andra varianter?
- Vem har använt föremålet? När, hur, varför?
- Vad kan föremålet säga om normer, influenser, smak och ekonomi? Är föremålet representativt för sin tid?
- Hur har insamling skett? Av vem och varför?
- Är det någon särskild händelse med föreningen som du/ni minns extra tydligt?
- Hur skiljer sig föreningen nu från start/ från ett valt ögonblick?
- Har ni några egna personliga visioner/mål med föreningen idag? Vad hoppas ni för framtiden?

BILAGA 3

Exempel att inspireras av

Nu när medlemmar i föreningen har arbetat tillsammans med frågorna i Lärgruppsplanen, kan det vara intressant att se hur deltagarna kan använda sin nyvunna kunskap i att bevara sitt idrottshistoriska kulturarv, men också föra ut historien i vidare kretsar i dagens verksamhet. Det som ofta blir tydligt när individer i ideella föreningar arbetar tillsammans, är att gruppen har en bred kunskapsbas, beroende på ålder, yrken, utbildningar och erfarenheter. Dessa kompetenser kan vara en styrka för gruppen beroende på vilka nya initiativ och strategier föreningen vill genomföra. Ta vara på samarbetet över generationsgränser, och se nya digitala tekniker som en möjlighet!

Glöm inte att dokumentera samtiden för framtidens forskning.

Att ha en plan för att bevara det idrottshistoriska kulturarvet i föreningen, skapar också förutsättningar för dagens vetenskapliga forskning i Idrottshistoria, som vi alla inom idrottsrörelsen är beroende av för vår framtid.

Titta gärna hur/vad andra föreningar har gjort och se om ni kan inspireras i ert eget arbete.

För att kunna sammanställa historiebeskrivningar, bildanalyser och statistik förutsätter tillgång till arkiverat material.

- Jubileumsskrifter
- Årsskrifter på olika teman
- Klubbhistoria
- Personporträtt
- Statistik, som medaljer, ordföranden genom tiderna osv.

Dokumentationer som i sin tur kan leda till aktiviteter som föreläsningar, webinarier, bildvisningar, artiklar i eget nyhetsbrev, på hemsidan och andra digitala medier, i lokaltidningen, vandringar, studiebesök m.m.

Studiecirklar som tittar på bilder och identifierar personer, platser och berättar minnen.

Ett tips är att upprätta en tidslinje över viktiga händelser ur det arkivmaterial som finns. Det är ett tydligt sätt att visualisera en förenings historia vid planering av olika typer av dokumentationer.

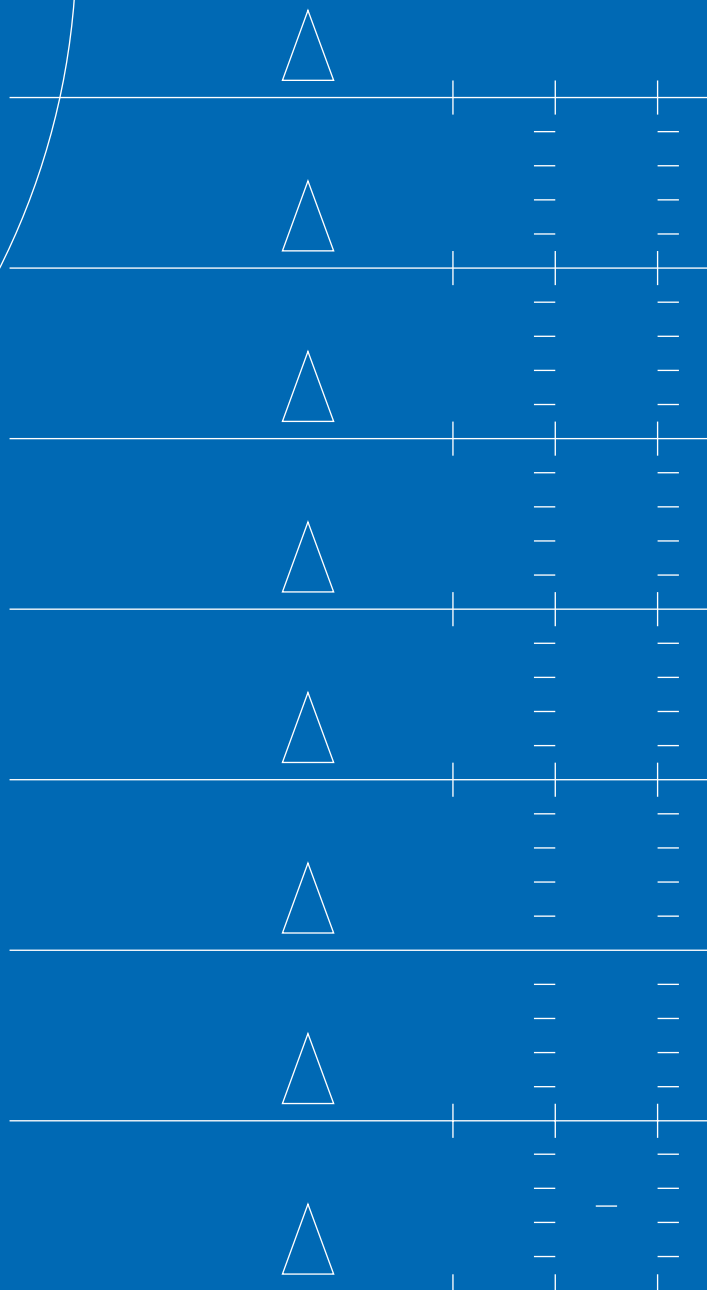
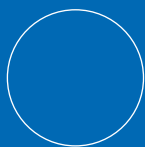
Forskning om idrotten som en motor i civilsamhället

Följande teman kan inspirera studerande att skriva uppsatser kring:

- Forskning kring kvinnor och mäns olika roller över tid i föreningen/och den aktuella idrottens utveckling.
- Forskning kring föreningens betydelse för platsen och dess utveckling över tid.
- Forskning kring ledarskapets betydelse för ungdomars utveckling.

En bok som inspirerat och en förening som visat på att kunna förvalta kulturarvet är den som får avsluta den här bilagan med ett citat. Så här skriver Jan Kihl, ordförande i Sundbybergs Idrottsklubb i inledningsorden till föreningens bok Sundbybergs Idrottsklubb, 130 år av gemenskap. 1893-2023.

"Vad kännetecknar då en klubb som funnits i 130 år? Den frågan har vi som jobbat med den här boken funderat en hel del på. Vi kom fram till att ordet "gemenskap" är en bra sammanfattning. Gemenskapen syns också på de tusentals bilder som vi har i arkivet."

Idrottsutbildarna

Idrottens Hus, Box 11016, 100 61 Stockholm | Tel: 08 - 699 60 00
E-post: www.sisuidrottsutbildarna.se | Hemsida: www.sisu.se